

Kandidatuppsats i Offentlig Förvaltning VT - 15

Förvaltningshögskolan, Göteborgs universitet

Författare: Mattias Desac

Handledare: Stig Montin

Examinator: Ylva Norén Bretzer

Den kreativa kulturen

En studie i svensk kulturpolitik internationalisering



**GÖTEBORGS
UNIVERSITET**

Förord

Ångest är kreativitetens tjänare

T.S. Elliot

Jag vill tacka min handledare Stig Montin, mina vänner och särskilt Karl Oskar Öhman för goda råd.

Abstract

Denna uppsats undersöker hur Sveriges kulturpolitik påverkas av internationella idéer och framförallt EU och vad det innebär för kulturbegreppet. Kulturprojekt har under en längre tid sammansvetsas med näringslivet och kreativitet har blivit ett nyckelord för att legitimera kulturpolitiska satsningar. Det har förvandlat diskursen kring kulturens roll i samhället. Genom en idéanalys på EU:s kulturprogram *Kreativa Europa*, skrivelsen *Kulturlivets internationalisering* och propositionen *Tid för kultur* analyseras vilka argument som används för att legitimera en internationell kulturpolitik. Utifrån Geir Vestheims teori *All kulturpolitik är instrumentell* kategoriseras vilka argument som väger tyngst i respektive dokument och hur de hör samman med varandra. Resultatet visar att svensk kulturpolitik tydligt har influerats av EU. Det beror framförallt på de övergripande ekonomiska mål som unionen har satt upp för att bekämpa den rådande arbetslösheten inom Europa. Kulturpolitiken har fått ta ett större samhällligt ansvar och anses kunna skapa ekonomisk tillväxt och välmående. Detta har fått kritiker att oroa sig för att kärnan i kulturbegreppet urholkas och att de estetiska värdena riskerar att gå förlorade. Samtidigt visar det sig att kultursektorn har fått ett ökat inflytande och ett nytt begrepp introduceras som jag valt att kalla det ”kreativa argumentet”.

Nyckelord: Kulturpolitik, internationalisering, instrumentalitet, kreativitet, ekonomisering, Vestheim

Innehållsförteckning	4
1. Inledning	6
1.1 Problemformulering	6
2. Syfte och frågeställning	7
2.1 Syfte	7
2.2 Frågeställning	7
3. Bakgrund och tidigare forskning	8
3.1 Kreativa näringar	8
3.2 Svensk kulturpolitik	9
3.3 Internationalisering av svensk kulturpolitik	11
3.4 EU	12
3.5 EU:s kulturprogram	13
4. Teori	14
4.1 All kulturpolitik är instrumentell	14
4.2 Analysmodell	14
4.3 Kvalitetsargumentet	15
4.4 Ekonomiska argumentet	15
4.5 Argumentet om social utveckling och integration	16
4.6 Demokratiska argumentet	16
5. Metod	17
5.1 Val av material/Avgränsning	17
5.2 Idéanalys	18
5.3 Idealtyper som analysverktyg	19
5.4 Tolkningsarbete	20
6. Empiri	21
6.1 Kreativa Europa	21
6.2 Kulturlivets internationalisering	26

6.3 Tid för kultur	29
7. Resultat och jämförande analys	32
7.1 Vad ska kulturen vara bra till och har förståelsen för dess roll i samhället förändrats över tid?	32
7.2 På vilket sätt har EU påverkat svensk kulturpolitik?	35
8. Slutsatser	37
8.1 Slutdiskussion	38
9. Litteraturförteckning	40
9.1 Litteratur	40
9.2 Elektroniskt	40

1. Inledning

Kulturprojekt i dagens globaliserade värld har blivit ett viktigt verktyg för regioner och städer att särskilja sig och skapa medial uppmärksamhet. Det kan handla om att bygga spektakulära museer designade av berömda arkitekter eller att anordna konstbiennaler. Guggenheimmuseet i Bilbao är ett exempel som fick den gamla hamnstaden att plötsligt bli en hipp kulturstad.¹ Kreativitet har blivit ett modeord, vilket Richard Florida visar på med sin forskning om den ”kreativa klassen” och som Europeiska unionens (Härefter EU) nya kulturprogram *Kreativa Europa* är bevis på. Inom samhällsutvecklingsmetoden ”cultural planning” framhävs kreativa kluster som ett sätt för platser att marknadsföra sig på.² Florida betonar vikten för städer att attrahera kreativa människor för att därmed skapa tillväxt och locka till sig investeringar.³ Kulturpolitiken kan här spela en instrumentell roll för att skapa interkulturella möten och en särskild identitet för specifika platser.

1.1 Problemformulering

Denna uppsats undersöker hur Sveriges kulturpolitik influeras av EU och internationella idéer genom att en idéanalys görs på dokumenten *Kreativa Europa*, *Kulturlivets internationalisering* och *Tid för kultur*. Jag är intresserad av hur globalisering och en internationell marknad påverkar kulturpolitiska satsningar. Det har skrivits mycket om kultur som ekonomiskt tillväxtmedel. Mindre har forskats på hur argumenten som förs på europeisk och svensk nivå har närmat sig varandra och vad det innebär för kulturbegreppet. 2011 presenterade dessutom Europiska kommissionen (härefter kommissionen) sitt nya kulturprogram *Kreativa Europa*, som infördes 2014, vilket representerar ett steg mot ytterligare fokus på näringsliv och entreprenörskap. Sverige är bra på att följa med i internationella trender och kulturpolitiken är inget undantag.

”Det internationella perspektivet ska genomsyra hela Kulturrådets verksamhet, så att Kulturrådets verksamhet bidrar till att stödja och stimulera ökad internationalisering av kulturlivet.”⁴

Ett internationellt fokus har alltid varit närvarande i Sveriges kulturpolitik. Statens kulturråd arbetar aktivt med att internationalisera Sveriges kulturpolitik.⁵ Områden som ska prioriteras

¹ Bjurström. 2009. Sid 81

² Cultural planning. 2012

³ Bergman. 2010. Sid 8

⁴ Kulturrådet. 2011. Sid 1

och argument till internationaliseringen har skiftat med tiden och påverkats av händelser i omvärlden. Vad kulturen ska vara bra till diskuteras ständigt. Det påstås att kulturen är nyttig för hälsan vilket en undersökning från Vetenskapsrådet 2010 visade⁶, eller att det kan bidra till sysselsättning som är en del av EU:s ”Europa 2020-mål” som är unionens strategi för att öka tillväxten och bekämpa arbetslösheten.⁷ Kreativa och kulturella näringar har blivit en naturlig del av den offentliga kulturpolitiken. Detta perspektiv är något som ofta kritiserats från kulturaktörer som känner att politiken blir för instrumentell och att de estetiska värdena blir lidande.⁸

Geir Vestheim (2009) är en kulturforskare som hävdar att kulturpolitiken alltid är instrumentell oavsett ideologisk bakgrund. Han använder sig av fyra idealtyper som han identifierar som de vanligaste; det demokratiska-, det sociala-, det kvalitativa- och det ekonomiska argumentet.⁹ Dessa förklaras närmare i teorikapitlet. Vestheim hävdar att kulturpolitiken ständigt behöver finna legitimitet och anpassar sig därför efter samtidens politiska vindar. Det kan därför anses naturligt att även kulturpolitiken påverkas av den globala ekonomiska marknaden. Intressant blir då att studera vilka argument som förs på nationell respektive europeisk nivå och analysera hur de hänger samman.

2. Syfte och frågeställning

2.1 Syfte

Syftet med uppsatsen är att undersöka hur svensk kulturpolitik influeras av internationella idéer och framförallt EU. Jag är intresserad av hur synen på kulturpolitik har förändrats och vilka idéer som kännetecknar de beslut som tas. Målbilden är att uppsatsen skall bidra med ny teoretisk kunskap om hur offentlig förvaltning legitimerar kulturpolitiska satsningar och vilka argument som kan tänkas vara underliggande. Min förhoppning är att begreppet ”kreativa argumentet” som introduceras i slutsatser kan visa sig användbar i annan forskning både som empirisk kategori och normativt argument.

2.2 Frågeställning

För att uppnå mitt syfte används följande frågeställning:

⁵ Kulturrådet. Internationellt utbyte och samarbete. 2015

⁶ Romanus. 2010. Sid 4

⁷ Kommissionen. Europa 2020-målen. 2011

⁸ McGuigan. Sid 129ff

⁹ Vestheim. 2009. Sid 56ff

- Vad ska kulturen vara bra till och har förståelsen för dess roll i samhället förändrats över tid?
- På vilket sätt har EU påverkat svensk kulturpolitik?

3. Bakgrund och tidigare forskning

I följande kapitel beskrivs begrepp och tidigare forskning som är relevant för studien. Kortfattat redovisas hur kulturpolitiken har utvecklats både i Sverige och EU och hur kreativa näringar har växt fram.

3.1 Kreativa näringar

Intresset för kulturpolitik i en internationell kontext blev stort på 90-talet när begreppet ”creative industries” som föddes i Storbritannien blev populärt utanför landets gränser.¹⁰ Jim McGuigan (2004) är en brittisk forskare som har riktat in sig på hur kultur och nyliberalism har smält samman och vad det betytt för kulturpolitiken. Kulturkapitalismen som han kallar det, betyder att kulturen tas över av kommersialisering och därmed riskerar att förlora sina estetiska värden. I boken *Rethinking Cultural Policy* (2004) studerar McGuigan hur makt hänger ihop med kultur och ekonomi inom ett globalt och nyliberalt samhälle. Han tittar till exempel på hur kultur utnyttjas som varumärke av offentliga institutioner och hur förhållandet ser ut mellan stat, marknad och det civila samhället. McGuigan utgår från att vi lever i en tid dominerad av ekonomisk rationalitet, och funderar vilka konsekvenser det innebär för kulturlivet. Han är kritisk till nyliberalismens inflytande på kulturpolitiken och problematiserar vad det innebär för kvalitén.¹¹

Kulturrådet arbetar aktivt med att främja de kulturella och kreativa näringarna. Under deras mål går det att läsa att det är användbart för att förbättra den kulturella infrastrukturen, den regionala mångfalden och möjligheter för konstnärer att utveckla sitt arbete. Genom att ge förutsättningar till internationellt kulturutbyte och samarbete finns ökade arbetsmöjligheter och chans till regional utveckling och tillväxt. Målen baseras på EU:s 2020-mål om att skapa sysselsättning för europeiska medborgare.¹²

¹⁰ O’connor. 2007. Sid 41

¹¹ McGuigan, 2004, Sid 129ff

¹² Kulturrådet. Kulturella och kreativa näringar. 2015

EU:s KEA-rapport från 2006 är central i sammanhanget. Den spår att de kulturella och kreativa näringarna ska växa med 12,3 % mer än ekonomin i dess helhet. Här resoneras från utgångspunkten att ett levande kulturliv har indirekta effekter som påverkar på åtminstone åtta nivåer: innovation, välfärd, hållbar utveckling, social sammanhållning, nya entreprenörskapsmodeller, livslångt lärande, mjuk makt samt lokal identitet. Det finns enligt EU en tillväxtpotential att ta tillvara på inom kultursektorn.¹³

I rapporten att *främja de kulturella och kreativa sektorerna för att främja tillväxt och sysselsättning i EU*, finns det riktlinjer för hur EU ska kunna utveckla sina ekonomier med hjälp av kreativa näringar. Sysselsättning och regionernas betydelse spelar en stor roll i rapporten. Texten utgår från hur målen om Europa-2020-målen ska kunna nås och lösningen anses finnas i den unika kunskapsekonomin som Europa innehar:

”Denna drivkraftspotential kan också utgöra en viktig resurs för samhällelig innovation och ett svar på stora samhällsutmaningar som klimatförändring, hållbar utveckling, demografiska förändringar eller kulturell mångfald. Till exempel kan den kulturella och den kreativa sektorn i partnerskap med utbildningssektorn bidra till att utveckla den kombination av färdigheter kring kreativitet och företagande, kritiskt tänkande, risktagande och engagemang som EU:s konkurrenskraft behöver i kunskapsamhället.”¹⁴

3.2 Svensk kulturpolitik

Svensk kulturpolitik började på allvar med Kulturrådets utredning *Ny Kulturpolitik* som publicerades 1972 och som banade väg för 1974 års kulturpolitik då de första nationella kulturpolitiska målen bestämdes. Frenander (2011) menar att det fanns en tydlig ideologi bakom utredningen som präglades av 70-talets starka vänstervindar.¹⁵ Det märks i målet;

”Kulturpolitiken skall motverka kommersialismens negativa verkningar inom kulturområdet”¹⁶

Kulturpolitiken kom att bli i princip oförändrad i 20 år. Först 1996 uppdaterades de nationella målen men förändringarna var marginella.¹⁷ Frenander menar att 80-talets nyliberala strömningar påverkade kultursektorn, och att kritik riktades mot hur offentligt stöd fungerade. En syn på kultur som investering etablerades och marknadsbegrepp letade sig in i kulturpolitiken. Enligt Frenander har svensk kulturpolitik alltid präglats av ett antropologiskt

¹³ Karlsson. 2014. Sid 23

¹⁴ Kommissionen. 2012. Sid 3

¹⁵ Frenander. 2011 Sid 21

¹⁶ Ibid. Sid 176

¹⁷ Ibid. Sid 27

synsätt där kulturen bör genomsyra hela samhällsutvecklingen. Det har alltid funnits en instrumentell vilja där kulturpolitiken har ansetts ha en kraft att påverka andra sektorer positivt. Skillnaden menar han är att 70-talets kapitalistkritiska hållningssätt långsamt har mildrats och att samverkan mellan kommersiella och offentliga aktörer idag ses som något naturligt.¹⁸

Det största skiftet inom svensk kulturpolitik på senare år är en ökad betoning på regionalisering. I praktiken skedde det då Kultursamverkansmodellen började gälla 2011. Kultursamverkansmodellen härstammar från propositionen *Tid för kultur* som den förra regeringen lade fram 2009. Den trädde sedan i kraft 2011. Modellen innebär att regionerna får mer ansvar över hur pengar ska fördelas till olika kulturaktörer. Detta står i kontrast till tidigare då makten var centrerad och statens Kulturråd bestämde över finansieringen.¹⁹ Samverkan var ett av nyckelorden för att beskriva modellen. Det här kan förstås i en internationell kontext då ökad regionalisering har varit en trend. Det har blivit centralt för regioner att marknadsföra sig själva och visa självständighet, vilket kan ses som en direkt följd av EU:s ökade inflytande. Detta kan sägas ha inletts med Maastricht-fördraget och införandet av Regionkommittén, vars uppgift är att föra fram lokala och regionala synpunkter på EU-lagstiftningen.²⁰ På 90-talet fördes även flitiga diskussioner om att regionerna var den viktigaste instansen för handel och innovativa idéer.

”Regioner anses idag vara de viktigaste institutionella lokomotiven för ekonomiska utvecklingsprogram”

Det fastslår Jon Pierre i sin rapport om Västra Götalands utveckling sedan bildningen 1999.²¹ 2002 släppte Europaparlamentet rapporten *De regionala och lokala myndigheternas roll i den europeiska integrationen*, där de slår fast att regionala och kommunala förvaltningar spelar en stor roll för att föra EU närmare medborgarna. De föreslår även att EU bör utforma nya samverkansmodeller som betonar de regionala myndigheternas roll i att implementera EU-politik.²²

¹⁸ Frenander. 2011. Sid 34

¹⁹ Kulturrådet. Kultursamverkansmodellen. 2015

²⁰ EU. Regionkommittén.

²¹ Pierre, 2010. Sid 181

²² Skåne- och Västra Götalands-regionen, 2003. Sid 18

3.3 Internationalisering av svensk kulturpolitik

I sin avhandling *Det lokala möter världen* (2006), undersöker Jenny Johannisson hur svensk kulturpolitik påverkas av en ökad globalisering och använder Göteborg som ett exempel. Det omfattande förändringsarbetet som ledde fram till att Västra Götalandsregionen skapades bidrog till ett omfattande förändringsarbete inom kulturpolitiken. Den centrala frågeställningen är hur lokal kulturpolitik samverkar eller tar avstånd från regional, nationell och internationell nivå. Hon undersöker hur denna process av transnationella beroendeförhållanden utmanar nationalstaternas arbete och hur det påverkar svensk demokrati.²³ Johannisson misstänker också i sin rapport *Förändringar i kulturpolitikens geografi* (2010), att den tätare koppling som har utvecklats mellan kulturpolitiska och ekonomiska tillväxtnål har ett samband med dem internationaliseringsprocesser som kan förstås utifrån EU. Hon menar att regionaliseringen av den svenska kulturpolitiken därmed är del av en större globaliseringsprocess.²⁴

Bengt Jacobsson (2014) skriver hur Sveriges kulturpolitik har formats av en så kallad ”europeisering”.

”Systemet med armlängds avstånd till konsten och public service-media hämtades från England. När det gäller regionaliseringen hämtades inspirationen i hög grad från tyska och engelska exempel.”²⁵

Han fortsätter med att påpeka att det europeiska sammanhanget alltid har varit närvarande i svensk kulturpolitik, om än mer på senare år då internationella nätverk och ekonomiska möjligheter som EU:s strukturfonder kommit att spela en större roll.²⁶ Västra Götalands kulturstrategi från 2012 är starkt präglad av idén om att vara en betydande global faktor. Rapporten som kulturplanen bygger på går under namnet *En mötesplats i världen*, där interkulturellt utbyte och samverkan med internationella aktörer betonas. Mycket fokus är på hur kulturpolitiken kan förstås ur en samhällsekonomisk betydelse, och EU:s 2020-mål nämns som vitalt att förhålla sig till.²⁷

Kulturrådet ser kultursamverkansmodellen som en faktor i deras internationella strategi.

²³ Johannisson, 2006, Sid 6

²⁴ Johannisson, 2010, Sid 49ff

²⁵ Jacobsson, 2014, Sid.136

²⁶ Ibid. Sid.139

²⁷ Västra Götalandsregionen. 2012. Sid 6

”Enligt modellen beslutar Kulturrådet, efter samråd med övriga berörda myndigheter och med utgångspunkt i regionernas kulturplaner, om bidrag till respektive landsting/region. I detta arbete bör Kulturrådet fungera samordnande vad gäller att stärka internationaliseringen av svenskt kulturliv både regionalt och nationellt, och det internationella arbetet bör därför också kopplas till arbetet med samverkansmodellen.”²⁸

2002 tillsattes en utredning som fick namnet den *Internationella kulturutredningen* vars uppgift var att ta fram nya strukturförslag som kunde modernisera svenskt kulturliv för att kunna möta de utmaningar som globaliseringen inneburit.²⁹ Den låg till grund för skrivelsen *kulturlivets internationalisering* där ett program för ett ökande internationellt kulturliv presenteras. Den dåvarande regeringen föreslog vilka statliga insatser som bör göras för att Sverige ska kunna konkurrera på den internationella marknaden och hur Sverige kunde sprida demokratiska argument. Medlemskapet i EU nämns som en stor möjlighet för svenska kulturaktörer.³⁰

3.5 EU

I mars 2000 träffades ledande personer inom EU i Lissabon och kom överens om ett ambitiöst mål: att EU 2010 skulle vara,

”den mest konkurrenskraftiga och dynamiska kunskapsbaserade ekonomin i världen, kapabel till att skapa jobb och hållbar ekonomisk tillväxt”³¹

Ett instrument att nå ut med dessa mål skulle vara att de kreativa näringarna som med sitt nyskapande skulle inspirera till innovation. Det var först med Maastrichtfördraget som EU fick en organiserad kulturpolitik, i form av ett kulturutskott som också behandlade idrott- och ungdomsfrågor.³² I Maastrichtfördraget betonades att det var den kulturella mångfalden i Europa som skulle bevaras, speciellt nämns språkvariationen och kulturarvet. Kulturområdet är fortfarande en nationell angelägenhet där EU saknar beslutsrätt. Däremot ska unionen uppmärksamma det gemensamma europeiska kulturarvet genom att stödja interkulturella projekt. Schirone skriver i sin masteruppsats *Diskurser om kultur under EU-rationalisering* att solidaritet och respekt är två avgörande begrepp för att förstå kulturpolitiken i Maastrichtfördraget.

²⁸ Kulturrådet. 2011. Sid 3

²⁹ Internationella kulturutredningen. SOU 2003:121

³⁰ Kulturlivets internationalisering, 2005/06:188. Sid 1ff

³¹ KEA Bryssel. 2006. Sid 1

³² Wästberg. 2010. Sid 238

”EU:s kulturpolitik ska underlätta integration mellan medlemsstaternas befolkning, samt ge själva EU-projektet symbolisk mening. Solidaritetsbegreppet motsvarar i Maastrichtfördraget den teoretiska enhetsdelen av den kulturpolitiska nyskapelsen enhet-i-mångfald.”³³

Han menar att begreppet mångfald har en speciell plats i definitionen av europeisk kultur och identitet. EU:s inblandning i kulturområdet presenteras som ett sätt att öka deltagandet i den politiska processen och för visa på den europeiska gemenskapens kulturella medborgarskap.³⁴ Kulturpolitiken har blivit viktigare för EU de senaste åren. Det har blivit ett verktyg för att legitimera andra områden. I *Meddelande om en europeisk agenda för en kultur i en alltmer globaliserad värld*, argumenterar kommissionen för att,

”kulturen är ett oundgängligt inslag om man skall kunna uppnå EU:s strategiska mål välbefinnande, solidaritet och säkerhet”.³⁵

Europa 2020-målen (ibland förkortat EU:s 2020-mål) ersatte den tidigare Lissabon-strategin och har sin bakgrund i finanskrisen 2008. Målen återkommer i uppsatsen och här sammanfattas därför vad som ingår: Sysselsättning, forskning, utbildning, innovation, klimat, energi, utbildning, fattigdom och social utestängning. Varje medlemsland översätter detta till nationella mål.³⁶

3.6 EU:s kulturprogram

I och med Maastrichtfördraget infördes kulturprogram riktade mot att skapa interkulturella möten mellan Europas medborgare. Fokus låg på långsiktiga arbeten och mobilitet för aktiva kulturaktörer. Som går att se på tabellen nedan så har det alltid funnits instrumentella mål, de har bara skiftat med tiden. Intressant är att hålla denna tabell i minnet till senare i uppsatsen då *Kreativa Europa* presenteras, som gäller för perioden 2014-2020. Den är användbar för att se hur prioriteringsområden har förändrats.

Year	Programme	Budget	Key areas of support
1996-1999	Kaleidoscope	€ 36,7 million	Support for cultural creation in Europe through cooperation
1997-1999	Ariane	€ 11,1 million	Support for the book and reading sector
1997-1999	Raphael	€ 30 million	Cultural heritage

³³ Schirone. 2014. Sid 36

³⁴ Ibid. Sid 36

³⁵ Kommissionen. 2007. Sid 3

³⁶ Kommissionens. Europa 2020-målen. 2011

2000-2006	Culture 2000	€ 236,5 million	Cultural cooperation in all artistic and cultural fields, except audiovisual
2004-2006	Bodies active at European level in the field of culture	€ 19 million	Support for European organisations in the field of culture (culture, remembrance, minority languages)
2007-2013	Culture 2007-2013	€ 400 million	Cross-border cultural cooperation in view of encouraging the emergence of European

Tabell 1. Hämtad från *Establishing a Creative Europe Framework Programme*.³⁷

4. Teori

I detta kapitel presenteras teorin som används i uppsatsen. Vestheim har ett internationellt fokus på sin forskning vilket passar bra med undersökningen. Först förklaras teorin och sedan introduceras hans typologi av argument vilka används som idealtyper (oftast benämnda argument i uppsatsen) i analysen av empirin.

4.1 All kulturpolitik är instrumentell

All kulturpolitik är instrumentell är en teori som kulturforskaren Geir Vestheim presenterade i en artikel i *KulturSverige 2009*. Utgångspunkt för honom är Dorte Skot Hansen's modell där hon särskiljer tre tidsperioder i den nordiska kulturpolitiken vilka hon benämner som humanistiska, sociologiska och instrumentella rationaler.³⁸ Vestheim ifrågasätter att det skulle gå att särskilja instrumentell kulturpolitik från icke instrumentell. Enligt honom är kulturpolitiken alltid ett verktyg för att nå särskilda mål och för att uppnå vissa effekter på medborgarna. På samma sätt som staten stödjer jordbrukare för att få tillbaka något, så finns samma tanke när statligt stöd ges till konstnärer. Orsakerna bakom är beroende av sin samtid och vilka politiska ideologier som är dominerande, vilket gör att kulturpolitiken bara är relativt autonom i förhållande till andra politiska områden. Det blir därför intressant att studera på vilka grunder en stat väljer att legitimera varför offentliga resurser bör investeras inom kulturen. För att undvika totalt statlig styrning av konst och kultur använder sig demokratiska stater sig ofta av *principen om en armlängds avstånd*, vilket är nödvändigt för att undvika att kulturpolitik förvandlas till propaganda.³⁹

³⁷ Establishing a Creative Europe Framework Programme. 2011. Sid 7

³⁸ Vestheim. 2008. Sid 56

³⁹ Ibid. Sid 56ff

4.2 Analysmodell

Vestheim formulerar sina argument genom att ställa några frågor:

Vilken typ av argument handlar det om?

Vilka vänder sig argumentet främst till?

Vilken slags instrumentalitet uttrycker argumentet?⁴⁰

Typ av argument	Argumentets målgrupp	Typ av instrumentalitet
Stötta den "goda" konsten p.g.a. dess "inre värden"	Den enskilda människan som privatperson	Estetisk och bildande instrumentalitet
Stötta konst och kultur för att skapa ekonomisk utveckling	Den enskilda människan som ekonomiskt väsen	Ekonomisk instrumentalitet
Stötta konst och kultur för att skapa social utveckling och integration	Den enskilda människan som socialt väsen	Social instrumentalitet
Stötta konst och kultur för att bidra till upplysning och samhällsengagemang	Den enskilda människan som medborgare	Demokratisk instrumentalitet

Tabell 2. Geir Vestheims teori om all kulturpolitik som instrumentell, egen översättning.⁴¹

Jag har alltså valt att göra om Vestheims typologi av argument till idealtyper som här presenteras. I beskrivningen urskiljs skiljelinjer mellan argumenten och vad som utmärker de åt för att det ska vara effektivt att följa resonemanget i analysdelen.

4.3 Kvalitetsargumentet

Argumentet har sin bakgrund i 1800-talets borgerliga elit vars smak var det dominerande och som ansågs vara det högsta av konstnärlig kvalité. Konsten anses ha en unik position och ett "inre värde" som kan utbilda individen. Därför ska staten finansiera den "goda" konsten som uppfyller dessa krav. Enligt denna argumentation får medborgare ett bättre och mer upplyst liv när hen tar till sig konst. En konsekvens av detta argument är att vissa grupper av socioekonomiska skäl inte kan ta till sig den "goda" konsten och hamnar därför utanför den statliga kulturpolitiken. Argumentet kan även uppfattas som elitistiskt och snävt.⁴²

⁴⁰ Vestheim, 2008. Sid 57

⁴¹ Ibid. Sid 57

⁴² Ibid. Sid 57ff

4.4 Ekonomiska argumentet

Det ekonomiska argumentet utgår från att konsten/kulturen har en möjlighet att påverka ekonomisk tillväxt och bidra till sysselsättning. Näringslivet antas tjäna på den kreativitet som finns inom den kulturella sektorn och bör därför använda sig av den för att vara innovativ, samtidigt som kultursektorn förväntas anpassa sig till de spelregler som gäller inom företagsvärlden. Exempel är synen på konstnären som entreprenör. Vestheim menar att dessa tankar härstammar från de nyliberala idéer som växte fram på 80-talet och som ställde krav på ekonomisk effektivitet. Med en ökad regionalisering menar Vestheim att det går att se hur regioner använder sig av detta argument för att marknadsföra sig själva. För att klara av den internationella konkurrensen anses det vitalt att satsa på verksamheter där kulturen spelar en stor roll. Målgruppen blir den enskilde individen som ses som en konsument av kultur.

En annan följd är att gränsen mellan fin- och fulkultur suddas ut och det antas vara svårare för smalare aktörer att få utrymme. Av den orsaken är detta argument oftast inte populärt bland kulturutövare. I Sverige har det på senare år blivit en självklarhet att kombinera det kommersiella med det konstnärliga.⁴³

4.5 Argumentet om social utveckling och integration

En väg att legitimera statligt stöd för kulturen är hur den påverkar trivsel bland medborgare och skapar ett mer varierat liv. Viktigt är att minska motsättningar mellan olika grupper och att skapa städer/regioner som medborgare kan identifiera sig med. Det anses att kriminalitet och utanförskap kan stävjas om det förs en tillräckligt effektiv kulturpolitik. Kultur som bra för folkhälsan är ett argument som ryms här.

Integration används ofta i den politiska debatten som ett nyckelord för att skapa sammanhållning i ett samhälle. Till exempel kan nämnas att stödja minoritetsgrupper och tanken om välfärdssamhället går att förstå inom denna kontext. Vad som är viktigt är de sociala effekter som kulturpolitiken kan tänkas ha. Finkulturen har inget särskilt egenvärde och inte heller ekonomisk profit. Istället är det individens deltagande i kulturlivet som är det väsentliga. Det mångkulturella samhället är ett begrepp som ryms inom argumentet.⁴⁴

⁴³ Vestheim, 2008. Sid 59ff

⁴⁴ Ibid. Sid 60

4.6 Demokratiska argumentet

Här handlar det om att kulturen har en upplysande effekt och utbildar medborgarna till att kunna bli en del av det demokratiska samhället. I Sverige är folkbildningen ett tydligt exempel. Folkrörelserna och arbetarrörelsen i synnerhet spelade en stor roll i demokratiseringsprocessen och möjliggörandet av en kultur för hela folket. Vestheim hävdar att det demokratiska argumentets syfte är att uppfostra ansvarsfulla individer som känner sig som en del av samhället.

Den enskilde individen som samhällsmedborgare är målgruppen och speciellt viktigt blir att nå utsatta grupper som inte naturligt tar del av den kultur som erbjuds. Kulturpolitiken bör stödja verksamheter som bidrar till ökat samhällsengagemang och utbildande. Risken med detta argument är att det blir paternalistiskt och homogent.⁴⁵

5. Metod

Detta kapitel redovisar uppsatsens tillvägagångsätt och metoden. Det ges även en närmare beskrivning av materialet. Uppsatsen är utformad som en kvalitativ textanalys av offentliga dokument. En textanalytisk metod är effektiv som redskap för att systematisera innehållet i mitt material och för att synliggöra dess bakomliggande strukturer.⁴⁶ Genom att analysera tre kulturpolitiska dokument anser jag mig ha en god grund för att visa hur dessa idéer hänger samman och hur förändringen har sett ut över en längre tid.

5.1 Val av material och avgränsning

Då jag har valt att behandla ett stort ämne så blir avgränsningen en svår process. Det här är en frågeställning som skulle lämpa sig väl för en avhandling på högre akademisk nivå och det finns mycket material som kan undersökas. Det empiriska materialet består av tre dokument som jag anser vara en bra balans för forskningsområdet. De är relevanta då de representerar de ämnen jag vill undersöka och dessutom ger mig möjlighet att se vilka paralleller som finns mellan svensk argumentation och den som förs på europeisk nivå. Att de svenska dokumenten är skrivna med tre års mellanrum ger mig också möjlighet att se hur argumentationen har förändrats över tid. Intressant är att det är en socialdemokratisk respektive borgerlig regering som ligger bakom dokumenten, samt att finanskrisen som ägde rum 2008 kan ha spelat in på

⁴⁵Vestheim, 2008. Sid 61

⁴⁶Essaiasson mfl. 2012. Sid 210-211

förändring av språkbruk. Då de svenska dokumenten är skrivna före *Kreativa Europa* skulle det kunna argumenteras att det inte finns någon korrelation att EU påverkar Sverige. Det skulle kanske därför ha passat bättre för mig att ha valt kulturprogrammet som föregick *Kreativa Europa*. Min åsikt är att *Kreativa Europa* kan förstås som en utveckling av en trend där kreativa näringar och offentlig kulturpolitik närmade sig varandra. Dessutom blir det intressant att studera programmet på grund av just att det är nytt. Genom att referera till andra forskare i avsnittet om bakgrund/problemformulering ges en översikt över hur diskussionen har förts tidigare vilket stärker tesen att det här en utveckling som pågått under en tid. EU framhålls dessutom i både *Tid för kultur* och *Kulturlivets internationalisering* som en faktor att förhålla sig till.

Kreativa Europa: *Kreativa Europa* är EU:s senaste kulturprogram vars uppgift är att främja internationellt kulturutbyte mellan medlemsländerna. Europeiska Kommissionen utvecklade 2011 ett nytt kulturprogram som avsåg att gälla för perioden 2014-2020. Syftet var att föra ihop de två tidigare programmen Culture (2007-2013), MEDIA (2007-2013) och Media Mundus (2011-2013) vilka de senare innan enbart fokuserat på den audiovisuella sektorn.⁴⁷

Tid för kultur: *Tid för kultur* var propositionen som den förra regeringen lade fram 2009 och som senare lade grunden till kultursamverkansmodellen som trädde i kraft 2011. Propositionen består av 11 kapitel. Jag fokuserar enbart på avsnittet *Internationella och interkulturella frågor i kulturpolitiken*, som handlar om hur Sveriges kulturpolitik bör föras internationellt. Jag studerar propositionen *tid för kultur* för att jag ser det som en symbol för tanken om ”regionernas Europa” och därför starkt präglad av en internationell syn på kulturpolitik.⁴⁸

Kulturlivets internationalisering: I skrivelsen *Kulturlivets internationalisering från 2005* presenterar den dåvarande socialdemokratiska regeringen ett program för ökat internationellt kulturutbyte. Ambitionen är att redovisa mål som kan stärka Sveriges position internationellt och att kulturella områden kan stärka andra sektorer.⁴⁹

5.2 Idéanalys

För att förstå argumentationen och klargöra tankestrukturen i de dokumenten som analyseras används en idéanalytisk modell. I *Textens mening och makt* (2012) beskrivs idén som ett

⁴⁸ Tid för kultur 2009/10:3

⁴⁹ Kulturlivets internationalisering, 2005/06:188

⁴⁶ Establishing a Creative Europe Framework Programme. 2011

svårdefinierat begrepp;

”En idé kan betraktas som en tankekonstruktion som till skillnad från de flyktigare intrycken eller attityderna utmärks av en viss kontinuitet.”⁵⁰

Beckman skiljer i *Grundbok i idéanalys* (2005) mellan idécentrerad och aktörcentrerad idéanalys. Han menar att metoden kan ha tre olika syften: ett beskrivande, ett förklarande och ett ställningstagande.⁵¹ Min avsikt är att beskriva texten och att hitta kulturpolitiska argument och idéer i bemärkelsen olika former av instrumentalism. Jag är således enbart intresserad av det teoretiska perspektivet i texterna och inte hur det ser ut i praktiken eller vem som säger vad vilket är relevant för en aktörcentrerad idéanalys. Beskrivande idéanalys är en lämplig metod för mitt syfte då jag vill analysera vilka kulturpolitiska argument som finns i mina valda dokument. Min analys baseras på frågorna som ställs i undersökningens syfte.

5.3 Idealtyper som analysverktyg

Min avsikt är att systematisera de olika former av instrumentalism och argument som finns i dokumenten. Därför lämpar sig idealtyper väl. I *Metodpraktikan* (2012) beskrivs idealtyper som något som inte finns i verkligheten, utan istället är tänkta extrembilder av fenomenet ifråga.⁵²

”Idealtyperna syftar till att förtydliga viktiga egenskaper hos det aktuella fenomenet.”⁵³

I en idéanalys fungerar de som punkter att förhålla sig till när texten analyseras. Mina idealtyper grundar sig på Geir Vestheims typologi av argument. Idealtyperna kommer att ligga som ett raster över dokumenten för att kunna förstå vilka kulturpolitiska argument som ligger bakom tankesätten. I presentationen av empirin avslutas varje dokument med en rangordning av argumenten där kriterierna består av hur ofta argumenteten används och hur viktiga de är. Detta gör jag för att skapa en överblick över dokumenten och underlätta jämförande dem emellan.

⁵⁰ Bergström & Boréus. 2012 sid 149

⁵¹ Beckman. 2005. Sid 14f

⁵² Essaissaon mfl. 2012. sid 139

⁵³ Ibid. sid 159-160

5.4 Tolkningsarbete

I *Metodpraktikan* (2012) beskrivs tolkning som att det ”i grund och botten handlar om att begripa och förstå vad en text säger i förhållande till den fråga som ställs.” Författarna lyfter fyra faktorer i sammanhanget:

”frågans karaktär, tankens klarhet, valet av tolkningsperspektiv samt avståndet mellan texten och den uttolkande forskaren.”⁵⁴

Viktigt blir att förstå vilka budskap som är uppenbara och vilka som kan läsas mellan raderna. För mig handlar det om att försöka se vilka argument som kan tänkas ligga bakom den text som analyseras. Dokumenten som studeras är inte uppenbart drivna av särskilda politiska ideologier, men genom att använda mina idealtyper kan argument lättare skönjas som annars skulle vara dolda.

I min tolkning har det varit grundläggande att ha i bakhuvudet att dokumenten har olika avsändare och att det påverkar hur texten presenteras. Speciellt viktigt var det att hålla isär mellan det europeiska och de svenska dokumenten. Det var också väsentligt att skilja mellan att *Kulturlivets internationalisering* och *Tid för kultur* var skriva under två olika regeringar. Att prata om att vi lever i en globaliserad värld kan tyckas uttjatad. Samtidigt är det intressant att studera hur idéer växer samman när nationalstater agerar på en internationell arena. EU har vilket påpekas i uppsatsen ingen laglig möjlighet att påverka medlemsländernas kulturpolitik. Men enligt mig är den reella makten inte det intressanta, utan snarare den indirekta och det diskreta sätt som inflytande ofta sker på.

I arbetet med att skapa kriterier för att rangordna argumenteten i respektive dokument har det varit viktigt att tolka texten och argumenten på ett konsekvent sätt. Kriterierna grundas på den beskrivning som gavs i föregående kapitel där varje argument fick ett avsnitt med en kort bakgrund och särskilda värdeord som hör samman med argumentet. Genom att använda mig av argumenten som presenterades i teoridelen analyseras dokumenten *Tid för kultur*, *Kulturlivets estetisering* och *Kreativa Europa* för att försöka besvara frågorna:

⁵⁴ Essaissaon mfl. 2012. sid 221

Vad ska kulturen vara bra till och har dess roll i samhället förändrats över tid?

Detta kan uppfattas som en bred fråga men den är relevant för mitt kritiska granskande, då jag med hjälp av Vestheims teori kan studera orsaker bakom särskilda argument i min empiri. Genom att utgå från mina olika idealtyper kan ideologiska ståndpunkter avläsas och därmed analyseras vad syftet med kulturpolitiken är i de olika dokumenten. För att kunna systematisera hur kulturpolitikens syfte har skiftat över tid, klargörs med hjälp av teorin och idéanalys hur argument och idéer har betonats på olika sätt. Frågan bör förstås utifrån den tidsram som min tidigare forskning och dokument behandlar.

På vilket sätt har EU påverkat svensk kulturpolitik?

I och med att Sverige sedan 1995 varit medlem av EU, så antas i undersökningen att unionen har påverkat svensk kulturpolitik. Frågan som ställs är till vilken grad och på vilket sätt det har skett. Det görs genom att analysera materialet och se vilka likheter som finns mellan argumenten som förs.

6. Empiri

I detta kapitel presenteras empirin. Avsikten är att visa kulturpolitisk instrumentalitet som Vestheim förstår det och vilka argument som får mest utrymme i respektive dokument. På slutet av varje avsnitt sammanfattas resultatet i form av en konklusion. Det görs även en rangordning av idealtyperna för att ge en överblick över vilka argument som har mest betydelse i respektive dokument.

6.1 Kreativa Europa

”De kulturella och kreativa sektorerna har stor potential för att skapa jobb och tillväxt i Europa. EU:s finansiering hjälper tusentals konstnärer och kulturarbetare att arbeta över gränserna och nå ny publik. Utan detta stöd vore det svårt eller omöjligt för dem att ta sig in på nya marknader.”⁵⁵

Citatet är från Andoulla Vassiliou, EU-kommissionär för utbildning, kultur, flerspråkighet och ungdom, apropå införandet av Kreativa Europa.

⁵⁵ Varför Kreativa Europa, 2013

Utgångspunkten för Kreativa Europa kan hittas i Europa 2020-målen. Kommissionen hävdar att det finns en stor utvecklingspotential i den kulturella och kreativa sektorn. De övergripande målen för programmet föreslås vara:

- Värna Europas kulturella och språkliga mångfald
- Stärka den kulturella och kreativa sektorns konkurrenskraft för att främja en hållbar tillväxt för alla
- Stödja politiskt samarbete över gränserna för att främja utarbetandet av politik, innovation, uppbyggande av publik och nya företagsmodeller
- Främja cirkulationen över gränserna för kulturella och kreativa verk och operatörer för att nå en ny publik i och utanför Europa
- Stärka den kreativa och kulturella sektorns ekonomiska kapacitet, särskilt små och medelstora företag och organisationer.⁵⁶

Den första punkten är förankrad i en demokratiskt och social tradition som funnits med sedan EU formulerade kulturpolitiken i Maastrichfördraget. Kulturell mångfald och betoningen på att inkludera minoritetsgrupper är uppenbart ett socialt instrumentellt argument. Det kvalitativa finns också med då den europeiska kulturen anses ha ett speciellt värde som bör förstärkas och föras vidare. Språkbruket i Kreativa Europa har ändrats kraftigt från tidigare europeiska program. Kulturell mångfald betonas ofta, men ska förstås inom kontexten av tillväxt och arbetsmöjligheter. När det diskuteras om utmaningar nämns nya teknologier och globalisering. Svårigheter relaterat till detta beskrivs utifrån möjligheter till ekonomisk finansiering.⁵⁷

”The Agenda has three strategic objectives: to promote cultural diversity and intercultural dialogue, to foster culture as a catalyst for jobs and growth, and promotion of the vital role of culture in international relations.”⁵⁸

”This potential is demonstrated by the fact that the cultural and creative sectors (CCS) account for 4.5% of the Union's GDP in 2008 and employ some 3.8% of its workforce.¹⁰ Beyond their direct contribution to GDP, these sectors trigger spill-overs in other economic areas such as tourism, fuelling content for ICT, benefits for education, social inclusion and social innovation.”⁵⁹

⁵⁶ Establishing a Creative Europe Framework Programme. 2011. Sid 10

⁵⁷ Ibid. Sid 17ff

⁵⁸ Ibid. Sid 8

⁵⁹ Ibid. Sid 9

⁶⁰ Ibid. Sid 13ff

⁶¹ Ibid. Sid 41

I sin argumentation till varför Kreativa Europa bör införas, presenterar Kommissionen fyra problem som de anser att den kulturella och kreativa industrin står inför.

- En fragmenterad marknad för kulturarbetare
- En ökande globalisering och ett digitalt skifte inom kulturindustrin
- Avsaknad av jämförbar statistik inom kulturområdet
- Svårigheter för kultursektorn att hitta ekonomisk finansiering för projekt⁶⁰

Utifrån denna problemställning föreslår Kommission tre programområden som Kreativa Europa bör bestå av:

- Kultur: Som vänder sig till den kulturella och kreativa sektorn
- Media: Vänder sig till den audiovisuella sektorn
- Övergripande: Vänder sig till den kulturella sektorn i allmänhet⁶¹

Kommissionen menar att dessa utmaningar gäller för hela Europa och kräver en gemensam satsning. Genom att arbeta med dessa problem på både internationell och lokal nivå anser de att man tillsammans kan optimera möjligheterna som finns inom den kulturella sektorn och skapa tillväxt, ytterligare arbetstillfällen och social inkludering. Problemen som målas upp är relaterat till marknaden och utgår från en utbud/efterfrågan-analys. Punkt 1 är till viss mån präglad av social instrumentalitet då kommissionen menar att kulturaktörerna bör hitta vägar att nå ut med sin aktivitet. De konstaterar att medlemsländerna mestadels konsumerar inhemsk kultur eller Anglo-amerikansk populärkultur och är relativt dåliga på att ta del av kultur som erbjuds av andra länder inom Europa. Här värderas även europeisk kultur efter en särskild kvalité.⁶²

”This low level of knowledge of other European cultures and lack of availability of foreign works is reflected in the Eurobarometer survey on cultural values within Europe, published in 2007, which shows that only a minority of European people access foreign cultural products, with only 19% of European people watching foreign language TV/movies and 7% reading foreign language books.”⁶³

⁶² Establishing a Creative Europe Framework Programme. 2011. Sid 14

⁶³ Ibid. Sid 15

⁶⁴ Ibid. Sid 17

⁶⁵ Ibid. Sid 16

⁶⁶ Ibid. Sid 37

Punkt 2 är om hur entreprenörer och små företag bäst ska klara sig på en marknad präglad av nya digitala utmaningar, och hur de effektivast kan förbereda sig på framtidens utmaningar.

”it also requires them to be sufficiently flexible and alert regarding the newest changes and opportunities.”⁶⁴

Kreativa Europa är präglad av att leva upp till målen som är satta för Europa 2020, vilka starkt betonar vikten av kreativitet, innovation och entreprenörskap. Detta anser Kommissionen vara en central del inom kultursektorn och därför naturligt att det styr hur programmet skrivs. Samtidigt har de målen om social inkludering som indikerar social instrumentalitet.

En annan aspekt i programmet är hur man bäst arbetar med skapa en publik för projekten. Verktyg som bör användas i det syftet är kulturell marknadsföring, besöksstatistik och målgrupps-positionering. Konsumtionen av kultur blir därmed det väsentliga och målgrupp blir individen som konsument.

”This would be done by targeting projects which can promote the knowhow and skills to make full use of the potential the digital shift offers to reach larger audiences, develop new business models and to tap into new revenue streams”⁶⁵

Det betonas att kulturarbetare bör sätta sig in i hur nya affärsmodeller fungerar och att det behövs innovativt tänkande i samarbeten. Till exempel bör kultursektorn utnyttja nya möjligheter som privata aktörer och olika medieföretag. I tidigare program var det fokus på mobilitet, interkulturella möten och långsiktiga samarbeten. I Kreativa Europa har riktningen gått åt ett marknadsorienterat håll. Ekonomisk instrumentalitet lyser genom som det klart dominerande argumentet vilken kan jämföras med tidigare då mobilitet var viktigt vilket faller under social instrumentalitet.

För att utveckla rörligheten över Europas gränser föreslås stöd till internationella turnéer, evenemang och utställningar. Europeisk litteratur ska uppmuntras och ett aktivt deltagande i kulturen betonas. Kunskapsutbyte och kunskapsutveckling är centralt. Ett socialt inkluderande är närvarande i den här argumentationen där deltagande ska uppmärksammas. Även det

kvalitativa argumentet används för att stärka idén om vikten av europeisk litteratur och det europeiska kulturarvet framhålls som nödvändigt att försvara.⁶⁶

Kommissionen föreslår ett nytt finansieringssystem för kulturaktörer så att de lättare kan få tillgång till lån, vilket främst gäller små och medelstora organisationer och företag verksamma inom kultursektorn. Anledningen är att de anser att tillgång till kapital kan ses som ett hinder för fortsatt utveckling. Kommissionen föreslår därför en lånegaranti för att göra det enklare att ta banklån. Detta anses ha en påverkan på samverkan mellan olika samhällsinstitutioner och inspirera till företagsmodeller inom den kulturella och kreativa sektorn.⁶⁷

Konklusion

Kreativa Europa kan förstås som en följd av en ny europeisk politik som präglas av ekonomisk åtstramning, statistik, mätning och ekonomiska krav. Programmet är påverkat av den finansiella krisen 2008 och av den höga arbetslöshet som råder inom Europa. Även om EU:s kulturpolitik under en längre tid har utvecklats mot att bli mer ekonomiskt instrumentell är *Kreativa Europa* ett ytterligare steg mot att förstå kultursektorn främst utifrån ett marknadsekonomiskt perspektiv. Här finns kopplingar till att kulturaktören uppfattas som en entreprenör. De sociala och demokratiska argumenten är fortfarande av stor vikt men har blivit marginaliserade. "Kultur som en katalysator för kreativitet" ses utifrån förmågan att skapa tillväxt och arbetstillfällen. EU:s medborgare beskrivs ofta som konsumenter som ska konsumera kultur. Kommissionen talar här om kultursektorn inom marknadsekonomins ramar och därmed efter en ekonomisk instrumentalitet samtidigt som ett kvalitativt argument också existerar då det europeiska kulturarvet anses viktigt att försvara. Allt fokus som ligger på detta ekonomiserade tänkande har lett till att tidigare kriterier som interkulturell dialog och mångfald har fått mindre betydelse även om de fortfarande spelar en stor roll. EU 2020-målen som till största del handlar om hur Europa ska hämta sig från finanskrisen 2008 och hur den stora ungdomsarbetslösheten ska lösas, kan förklaras som en betydande orsak till förändringen i språkbruk

Rangordning av argumenten:

1. Ekonomisk instrumentalism

⁶⁷ Establishing a Creative Europe Framework Programme. 2011. Sid 29

2. Sociala
3. Kvalitativa
4. Demokratiska

6.2 Kulturlivets internationalisering

Den dåvarande socialdemokratiska regeringen anser i skrivelsen (2005) att det inte längre går att skilja mellan internationell och nationell kulturpolitik.

”I enlighet med målet att integrera en internationell dimension i all kulturverksamhet, bör alla som arbetar inom den offentliga kultursektorn utveckla ett internationellt förhållningssätt i sitt arbete. Varje myndighet och institution inom kulturområdet skall med utgångspunkt i sitt kulturpolitiska uppdrag utforma ett internationellt och interkulturellt perspektiv på sin verksamhet och integrera den internationella verksamheten med den nationella.”⁶⁸

De mål som bör eftersträvas är:

- ”att hög kvalitet, konstnärlig integritet, långsiktighet och ömsesidighet eftersträvas oavsett vilka politiska mål som motiverar statliga insatser för internationell kulturverksamhet
- att kulturlivet i Sverige stärker sin position internationellt och att institutioner och konstnärer är efterfrågade för professionell samverkan utomlands
- att kulturlivet i Sverige i högre grad öppnas för influenser från andra länder och kulturer och att internationaliseringen kommer en bred publik tillgodo, oavsett bostadsort, kön, social eller etnisk bakgrund eller eventuellt funktionshinder
- att den kulturella dimensionen i Sveriges utlandskontakter stärks och att möjligheter till samverkan inom ramen för kultur- respektive utrikespolitiska mål utnyttjas bättre.”⁶⁹

Skrivelsen inleds med att förklara hur globaliseringen har medfört förändringar för hur kulturlivet fungerar. Upplevelseindustrin och de kulturella näringarnas betydelse har blivit viktigare. Här är ett ekonomiskt instrumentellt perspektiv tydligt där kulturpolitiken använts som ett sätt för att stärka Sverige i kommersiella sammanhang. Med de kulturella näringarna betonas särskilt hur väl Sverige har lyckats inom mode, design och musik. Det beskrivs som särskilda exportframgångar som gynnar Sveriges anseende internationellt och förstärker landets konkurrensförmåga.⁷⁰ Ett kvalitativt argument där Sverige anses ha en särskild

⁶⁸ Kulturlivets internationalisering, 2005/06:188. Sid 33

⁶⁹ Ibid. Sid 27

⁷⁰ Ibid. Sid 14

⁷¹ Ibid. Sid 31ff

konstnärlig kvalité används. Dessa sektorer förväntas ha möjligheten att nå en stor publik och i längden skapa nya arbetstillfällen. I denna kontext nämns målet att svenska kulturinstitutioner och konstnärer bör vara efterfrågade utomlands. Det betonas att en stark nationell kulturell infrastruktur är väsentligt för att svenskt kulturliv ska kunna hävda sig internationellt och kunna behålla en mångfald. Vikten av att Sverige har en positiv klang nämns ofta i samband med ekonomisk tillväxt och sysselsättning. Förebild som lyfts fram är hur ”Creative industries” har använts i Storbritannien, där det argumenteras att de kulturella näringarna kommer att ha lika stor betydelse som den traditionella industrin en gång har haft.

”Redan i dag bedöms de kulturella näringarna vara den näst största sektorn i London, efter finanssektorn. Även om det ännu inte går att dra säkra slutsatser om de kulturella näringarnas betydelse för svensk del, finns det mycket som talar för att tendensen i stort skulle vara likartad i Sverige”⁷¹

Ett samspel mellan kulturpolitik och den kommersiella sektorn betonas och att den traditionella uppdelningen mellan dessa bör brytas. Istället borde det finnas samverkan mellan den samhällsfinansierade och den kommersiella sektorn för att lyckas med en internationell kultursatsning.

”Kultursamarbetet bör inte ses enbart som en del av Sveriges utvecklingssamarbete, utan som en komponent inom flera andra politikområden. I detta perspektiv kan samarbeten inom kulturområdet ses som bidragande till det övergripande målet för Sveriges politik för global utveckling, nämligen att bidra till en rättvis och hållbar global utveckling.”⁷²

Framförallt ses kulturinsatser som ett instrument för att stärka mångfald och tolerans vilket i sin tur kan leda till en långsiktig fattigdomsbekämpning. Det argumenteras att svenska kulturorganisationer genom sin professionella kompetens har en viktig roll i att stärka diskussion om demokrati, yttrandefrihet och barnens fri- och rättigheter. Här ses en chans att kombinera kulturpolitiken med Sveriges mål att arbeta för en hållbar och rättvis global utveckling. Sociala argument blandas med demokratiska då målgruppen ses som medborgare och sociala väsen snarare än potentiella konsumenter vilket tar stor plats i skrivelsen överlag.

I hela skrivelsen hoppas det vilt mellan kommersiella och demokratiska argument. Sverigefrämjandet, som handlar om att arbeta för att öka handel- och investeringsmöjligheter i Sverige, ses som en viktig länk för att samverka mellan kultur och handel. Kulturen ses i det

⁷² Kulturlivets internationalisering, 2005/06:188. Sid 26

sammanhanget som en naturlig del för ökad export och hur uppfattningen av landet är. Vikten av att uppfattas positivt internationellt nämns som viktigt för att kunna nå ut med landets intressen, såsom att främja handel, attrahera investeringar och politiska målsättningar. Det konstateras att Sverige i jämförelse håller en hög konstnärlig kvalité gällande kulturuttryck. För att behålla det behövs en ökad närvaro på internationella arenor och marknader. Här framhålls de kulturella näringarna som en nödvändighet för att lyckas. Det konstnärliga bör alltså använda sig av kommersialismens möjligheter för att skapa ekonomisk tillväxt för Sverige. Tack vare tidigare svenska framgångar, kan det leda till ökat intresse för andra aktörer inom samma kulturområde.

”De framgångsrika och kända aktörerna kan därmed bidra till viktiga arbetsmöjligheter för sina kollegor. En sådan framgång har positiva effekter inte bara för kulturarbetarnas försörjning, utan också för det allmänna Sverigefrämjandet och för handelsutbytet.”⁷³

Ekonomiska argument blandas med kvalitativa, då svenska artisters kompetens anses kunna inspirera andra till att höja sin kvalité. Den regionala utvecklingen ses som en förutsättning för kulturlivet, och man kan skönja argument som påminner om de som läggs fram i *Tid för kultur* tre år senare.

”Globaliseringen har också väckt ett nytt intresse för lokalt utvecklade traditioner och vad som uppfattas som mer ursprungliga kulturella uttryck. I alla dessa sammanhang blir kulturinstitutionerna en central resurs. Regionernas internationella kulturutbyte har ökat väsentligt sedan 1990-talet och svenska kommuner har i dag ett långt utvecklat internationellt samarbete.”⁷⁴

Här ses kulturinstitutionerna som en resurs för att öka specifika platsers identitet för att attrahera företag och investeringar. Demokratisk instrumentalitet märks när det talas om deltagande i internationella organisationer. I dessa sammanhang nämns att svenska kulturarbetare aktivt kan arbeta med att nå ut med Sveriges utrikespolitiska mål, såsom tolerans och yttrandefrihet.

Konklusion

Regeringen konstaterar att det inte längre går att avgränsa nationell kulturpolitik mot den internationella. Kulturverksamheter är inte längre beroende av nationsgränser, utan sker i en

⁷³ Kulturlivets internationalisering, 2005/06:188. Sid 30

⁷⁴ Ibid. Sid 26

symbios genom möten mellan olika kulturer. Därför är det viktigt att ett internationellt perspektiv genomsyrar hela kulturpolitiken. I allt fokus på kreativa näringar och vikten av kommersiella influenser där det ekonomiska argumentet dominerar nämns behovet av att försvara det ”smala”, framförallt för att Sverige har ett ansvar för kulturell mångfald. Det kontroversiella måste tillåtas. Det sociala och kvalitativa argumentet får plats här. Alla olika slags kulturyttringar bör uppmuntras. De ekonomiska argumenten är tydliga, samtidigt nämns att målet för internationellt utvecklingssamarbete bör vara att bekämpa fattigdom, och att Sverige har ett särskilt ansvar för en hållbar global utveckling. Här används demokratifrämjande och social argument, nästan som ett sätt väga upp för den kommersiella betoningen. Det kvalitativa argumentet är också närvarande och speciellt mode, design och musik nämns som områden där Sverige står sig starkt. Här verkar kvalité vara lika med en stor publik vilket är en definition som kan diskuteras, inte minst bland kulturaktörer själva.

Rangordning av argumenten:

1. Ekonomiska/Kvalitativa (Det kvalitativa argumentet används för att legitimera det ekonomiska)
2. Sociala
3. Demokratiska

6.3 Tid för kultur

I *Tid för kultur* handlar det framförallt om interkulturella utbyten men också hur den statliga kulturpolitiken kan påverka till exempel EU. Propositionen ledde fram till kultursamverkansmodellen där regionerna fick ökat inflytande över kulturpolitiken. Målen som sätts är att svensk kulturpolitik ska,

”främja internationellt och interkulturellt utbyte och samverkan”.⁷⁵

En annan aspekt är att denna utredning ledde fram till att det tidigare nationella kulturmålet om att ”kulturpolitiken skall motverka kommersialismens negativa verkningar inom kulturområdet” avskaffades. Propositionen betonar ett fortsatt ökat samarbete mellan kultur-, närings- och utrikespolitiska mål, för att stärka kulturlivets internationalisering.

⁷⁵ Tid för kultur 2009/10:3. Sid 26

⁷⁶ Ibid. Sid 83

”En utveckling av de kulturella näringarna i Sverige kräver omfattande internationella kontakter och kontakter över gränserna och mellan olika politikområden. Kulturdepartementet och Näringsdepartementet har tagit initiativ till att öka de ömsesidiga kunskaperna inom sina respektive områden för att bättre kunna utnyttja gemensamma resurser.”⁷⁶

Det internationella samarbetet måste vara ömsesidigt och svensk kultur ska vara lika öppna för influenser utifrån som man är mån om exportera sin. Dessa argument kan förstås utifrån ekonomiska argument, då internationella mötesplatser som skapas i Sverige bör vara attraktiva för en publik. Här ses publiken som en konsument av kultur och arenorna för kultur ska vara gångbara på en internationell marknad. Den ekonomiska utvecklingen kombineras med den kvalitativa men bedöms efter antal besökare, vilket indikerar att det ekonomiska bestämmer kvalitén. Hur svensk kultur ska möta de utmaningar som kommer av den informationstekniska utvecklingen, en ökad migration och hur internationella möten utvecklas behandlas. Dessa argument påminner om utmaningarna i *Kreativa Europa*. Samverkan över gränser betonas vara av största vikt.⁷⁷

Iaspis är ett program som är präglad av internationell inspiration. Syftet är att för konstnärnämndens räkning verka för att internationella utövare inom bildkonst, design, konsthantverk och arkitektur som mötas. Här kan det argumenteras för ett kvalitativt perspektiv då svensk konst ska spridas internationellt. Det finns möjligheter för det svenska kulturarvet att nå utanför landets gränser och sätta sin prägel på.⁷⁸

Det är av största vikt att de kulturella näringarna i Sverige utvecklas och att Kulturdepartementet och Näringsdepartementet fortsätter att ha gott samarbete. Här nämns att Sida och Svenska Institutet har ett stort ansvar för att arbeta med internationellt främjande.

”Regeringen vill betona behovet av fortsatt samarbete mellan relevanta aktörer inom olika politikområden för att stärka kulturens internationalisering. Viktiga uppgifter i sammanhanget är att identifiera insatser där kultur-, närings- och utrikespolitiska mål sammanfaller, att öka kunskapsutbytet samt förbättra uppföljningen av gjorda insatser. Som exempel på insatserna för samverkan och demokratifrämjande kan nämnas Statens kulturråds stöd till nätverk för hotade och fångslade författare.”⁷⁹

⁷⁷ Tid för kultur 2009/10:3. Sid 85

⁷⁸ Ibid. Sid 144

⁷⁹ Ibid. Sid 83

Här syns en mix av ekonomisk och demokratisk instrumentalism, då fångslade författare anses vara en prioritet. Mångfald spelar en stor roll och där finns Unescos konvention som är grundläggande för det internationella kulturarbetet.

”Konventionen, som det grundläggande normativa instrumentet är, har en betydelsefull roll att spela för ett ökat internationellt kulturutbyte och en ökad kulturell mångfald. Konventionen kan fungera som ett aktivt instrument inom såväl den nationella kulturpolitiken, där den kan anslutas till befintliga mål, som i de internationella sammanhang där Sverige agerar för demokrati och yttrandefrihet.”⁸⁰

I relationen med EU betonas särskilt att arbeta med barns och ungas tillgång till kultur. Fler unga ska vara aktiva inom området och ett långsiktigt mål bör vara att,

”aktivt arbeta gentemot Europeiska kommissionen, Europaparlamentet och inom rådet föra in barn- och ungdomsperspektivet i kommande revidering av de samarbetsprogram som finns inom de kultur- och audiovisuella områdena. Detta är ett arbete som berör flera andra samhällsområden som utbildnings- och ungdomspolitik, varför det ligger väl i linje med Maastrichtfördragets stadgande.”⁸¹

Konklusion

Den största skillnaden mot *kulturlivets internationalisering* måste nog sägas vara avskaffandet av det tidigare målet om att ”kulturpolitiken bör motverka kommersialismens skadliga effekter”. Här bör poängteras att det finns en ideologisk skillnad mellan socialdemokratiskt styre och borgerligt. Nyss nämnda mål var viktigt för alliansregeringen att stryka vilket kanske inte anses helt oväntat.⁸² Även om sambandet med näringslivet var väsentligt tidigare blir det viktigare och kulturella näringar anses vara av största vikt för Sveriges ekonomiska tillväxt. Det här gör att ekonomisk instrumentalitet har växt sig starkare. Samtidigt går det inte att bortse från sociala argument som har en stor del i texten och som mestadels blandas samman med demokratiska argument. Det finns nog ett behov av att betona dessa argument tydligare i målen då de ekonomiska argumenten är underförstådda. Speciellt när det diskuteras om EU och ungas tillgänglighet till kultur. Ungdomar bör uppmuntras till att vara delaktiga då det är något som kommer att vara gynnsamt för deras utveckling. Det kvalitativa argumentet används på samma sätt som i *Tid för kultur* mest som ett sätt att öka tillväxt.

⁸⁰ Tid för kultur 2009/10:3. Sid 83

⁸¹ Ibid. Sid 84

⁸² Rydell. 2010.

Rangordning av argumenten:

1. Ekonomiska
2. Kvalitativa
3. Demokratiska/Sociala (Argumenten)

7. Resultat och jämförande analys

I detta avsnitt besvaras frågeställningen och jag redogör för de analyser jag har kunnat göra i empirin. Frågorna besvaras var för sig och inkluderar även andra forskares teorier. Avsikten är att visa kulturpolitisk instrumentalitet och mäta vilka av Vestheims argument som får mest utrymme.

7.1 Vad ska kulturen vara bra till och har förståelsen för dess roll i samhället förändrats över tid?

Diskussionen om kulturarbetaren som en entreprenör har pågått länge och verkar nu ses som något naturligt. En följd blir att kulturbegreppet kan tänkas få en ny innebörd om marknaden bestämmer villkoren och detsamma gäller frågan om kvalité. Att kultur ses som en del i ekonomiskt tillväxt är som visas i tidigare forskning inte något nytt. Däremot har ansvarsområdena ständigt utökats och kritiker är oroade för en urholkning av begreppet och att de estetiska värdena går förlorade. Kulturbegreppet har ett värde som är svårdefinierat varför marknadslogik inte alltid är applicerbart för att styra kulturverksamheter.

Jenny Johansson menar att det har skett en språklig utveckling av ordet kultur, då det idag oftare handlar om symboliska eller betydelsekapande praktiker. På det sättet har kultur blivit ett sätt för specifika platser att skapa sin identitet utifrån ett utvecklingsstrategiskt perspektiv. Det har medfört att den samtida kulturpolitiken har fått ytterligare arbetsbördor.

”I abstrakta och övergripande termer skildras en förändring från kulturpolitik som ett led i ett modernt välfärds- och upplysningsprojekt, som bygger på tydligt avgränsade och suveräna nationalstater, en estetisk kulturdefinition förankrad i den bildade borgerligheten och en syn på medborgarna som en homogen grupp, till ett senmodernt identitetspolitiskt projekt, som bygger på transnationalism, en pluralistisk kulturdefinition sprungen ur många individers och delgruppers vardag och en syn på medborgarna som heterogena, både som individer och som medlemmar av olika gemenskaper”⁸³

⁸³ Johansson. 2006. Sid 7

Att nå ut till en stor publik är en väsentlig faktor för *Kreativa Europa* vilket kan vara förståeligt. Istället för att konst/kultur ska vara något för de redan invigda vill man nå ut till fler människor. Det finns en social instrumentalitet där som kan förstås utifrån en marknadsmässig kontext samtidigt som den ibland existerar för sig själv. Särskilt märks det i *Kulturlivets internationalisering* där ambitionen är att inkludera minoriteter och att betona en mångfald i kulturyttringar. Här har det kvalitativa ibland problem då det kan uppfattas som svårt och otillgängligt om du som besökare inte kan koderna eller har förförståelse. Det kvalitativa argumentet riskerar ibland att fastna i gamla idéer om vad konstnärlig kvalitet bör vara även om det försvarar smala kulturyttringar.

Pier Luigi Sacco beskriver i sin bok *Konst, delaktighet, utveckling* (2013) hur vi idag lever i kultur 3.0 som präglas av hur relationen mellan konsument och producent löses upp. Publiken har blivit utövare och kulturen har kommit att genomsyra alla möjliga områden i samhället.⁸⁴ De kategorier som tidigare kännetecknade kulturvärlden och vår förståelse för kultur har luckras upp, och detta påverkar offentliga platser. Om kultur 2.0 präglades av framförallt masskultur är 3.0 en reaktion på det där nya subkulturer växer fram som är intresserade av individuella uttryck och därmed förändras den traditionella uppdelningen mellan besökare och aktör. Frågan är hur kvalitén påverkas av viljan att tillfredsställa en stor publik som möjligt och om det kan leda till likriktad kultur på bekostnad av det smala. Det finns en demokratisk aspekt i det då definitionen av vad konst/kultur inte är begränsad till en elit och därmed kan förflytta sig från traditionella rum och institutioner. Samtidigt finns det en risk som tidigare nämnts att kvalitén urholkas och att det därmed blir svårare att särskilja olika konstarter då allt hamnar på en ekonomisk marknad och bedöms utifrån sin förmåga att attrahera publik. Det här kan ses som innovativt och nytänkande men det kan också uppfattas som att helt gå emot idén om att konst och kultur bör existera utanför kravet på vinstmaximering. Det här visar likheter med McGuigan's teori om kulturkapitalism som redovisades i tidigare forskning och vad det innebär för kulturbegreppet.

Kulturlivets internationalisering utgår från att Sveriges konkurrenskraft med omvärlden är dess starka kulturliv och den kreativitet som finns inom sektorn. Genom att arbeta med att stärka den utomlands bidrar det till att Sverige som helhet får en positiv bild. Därför kan

⁸⁴ Sacco. 2013. Sid 24-25

andra områden använda sig av sektorn för att bli framgångsrika. Kulturlivet har således en uppenbar ekonomisk instrumentalitet som kan utnyttjas av flera aktörer. Det finns en kvalitativ tanke där svenska kulturaktörer har en särskild hög konstnärlig kvalité som bör uppmuntras och som kan påverka världen till det bättre. Det argumenteras att Sverige har en skyldighet att arbeta för demokrati och yttrandefrihet i omvärlden och att kulturen kan vara ett verktyg för att lyckas med detta. Återigen går det inte att separera de fyra argumenten, utan de kompletterar snarare varandra. Argumenten påminner om synen på kultur/konst som något som kan skapa mervärde för städer likt Guggenheimmuseet gjorde för Bilbao.

Det finns både från svenskt och europeiskt håll finns en tanke att kulturen bör genomsyra hela samhället och att det finns en inneboende positiv effekt i begreppet som kan leda till goda samhällsmedborgare. På samma sätt argumenterar Frenander som menar att svensk kulturpolitik alltid präglats av ett antropologiskt synsätt vilket nämns under tidigare forskning. Tidigare var argumenten mer separerade ifrån varandra vilket 1974 års kulturpolitiska mål ”kulturpolitiken skall motverka kommersialismens negativa verkningar inom kulturområdet”, visar. Uppenbart är att kulturen har ekonomiserats men också att ekonomin/marknaden påverkas av kultursektorn. Det här kan förstås utifrån uttrycket ”kulturdriven utveckling”, där kultur ses som motor i regional och lokal utveckling. David Karlsson skriver i *Hur långt är ett snöre*, att man bör skilja mellan kulturdriven utveckling och kulturdriven tillväxt.

”Den förstnämnda är ofta kulturpolitiskt initierad med målet att mer konst produceras samt att mer kultur når medborgarna och kan leda till ekonomisk tillväxt men behöver inte göra det. Den sistnämnda är ofta näringspolitiskt initierad med målet att skapa ekonomisk tillväxt och kan leda till att mer konst produceras samt att mer kultur når medborgarna men behöver inte göra det.”⁸⁵

Kulturaktörerna förväntas idag anpassa sig till marknadsmässiga krav. I *Kreativa Europa* beskrivs de som entreprenörer, vilka ska sprida sina resultat så mycket som möjligt, för att på detta sätt gynna den inhemska marknaden inom EU. Valt i denna kontext är ordet 'Kreativ' vilket nästan upplevs som en magisk formel som kan använda i vad som helst och förvandla det till guld. Inom Kreativa Europa används ordet mycket i samklang med kapacitetsbyggande. Dessa två termer kopplas ofta ihop med tillväxt. Tillsammans skapas det en kreativ näring och en ekonomisk argumentation används. Här går det att se kopplingar till Floridas teori om den ”kreativa klassen”. Det verkar fortfarande råda en stark idé hos stadsplanerare om vikten av att locka till sig dessa människor för att skapa en särskild

⁸⁵ Karlsson. 2014. Sid 22

atmosfär som ska bädda för ekonomisk framgång. Det betonas att kulturen har ett värde bortom det konstnärliga, och att den kulturella sektorn är betydelsefull för framtida ekonomisk tillväxt i Europa. De sociala argumenten har en stark position både i de svenska dokumenten och Kreativa Europa. Ibland verkar det som att de finns med som en ursäkt för de ekonomiska; det blir ett sätt att väga upp då för mycket fokus på marknaden fortfarande är kontroversiellt inom kulturen.

7.2 På vilket sätt har EU påverkat svensk kulturpolitik?

Argument som används för kulturpolitikens syfte på både en internationell och nationell nivå påminner om varandra. Europa 2020-målen är viktigt för medlemsländerna och där räknas kulturen som något som kan skapa tillväxt. Målen återkommer i flera dokument som visas i tidigare forskning och det spelar en stor roll även på regional nivå, då till exempel Västra Götalandsregionen framhåller det i sina kulturpolitiska mål.

Även om EU inte har någon makt över medlemsländernas kulturpolitik så påverkar unionen indirekt i och med den globala ekonomi vi lever i. Mest uppenbart går det att skönja i hur kulturen och den fria marknaden i princip anses vara oskiljaktiga i Kreativa Europa. De flesta argument som förs fram går bara att förstå utifrån en utbud/efterfrågan-analys. EU får ofta kritik för att enbart handla om att försvara handel och många anser att de borde ta ett socialt ansvar, något som kulturprogrammen sedan starten haft som funktion att göra, vilket visas i tabellen 3.6. Kulturprogrammen har alltid haft en instrumentell bakgrund, vilket stämmer väl överens med Vestheims teori om att all kulturpolitik måste förstås utifrån en kontext att det alltid finns en ideologisk orsak bakom.

Kultursamverkanmodellens tunga fokus på regionalisering borde ses utifrån en internationell kontext, då EU har arbetat med en sådan målsättning sedan Maastrichfördragets införande. Marknadsföring blir viktigt för regionerna för att stärka sin konkurrenskraft och kulturen blir ett instrument för att förstärka sin identitet. Då regioner konkurrerar med varandra om investeringar och att få medial uppmärksamhet blir det naturligt att kulturprojekten hamnar i den argumentationen. Det ekonomiska argumentet vars uppgift är att ”stötta konst och kultur för att skapa ekonomisk utveckling” är relevant för beslutsfattarna då de kan attrahera andra områden vilket kan betyda ekonomisk finansiering. Konkurrens är en del i varför kreativa näringar ses som något att satsa på. Kreativitet och företagande är egenskaper som man från EU:s perspektiv vill framhålla som något som stärker unionen i konkurrens med omvärlden.

EU-forskaren Annabelle Littoz-Monnet intresserar sig för hur kultur och kreativitet har kommit att sammansvetsas i EU:s senaste kulturpolitik. Enligt Littoz-Monnet har man genom att använda begreppet kreativitet lyckats med att förändra diskursen om ekonomi, eftersom kreativitet är associerat med ekonomisk framgång. På grund av hur nyliberala trender har utvecklats inom kulturpolitiken har man genom att länka kulturen samman med ekonomiska definitioner och tillväxt lyckats att ge området högre status.⁸⁶ Genom att ge kulturområdet legitimitet hos marknadsaktörer är det rimligt att ställa sig frågan hur mycket makt som hamnar där och om det i så fall spelar in på vilka projekt som genomförs. Här hamnar vi återigen i diskussionen om kvalité och om det är det konstnärliga eller det finansiella som bestämmer. Alltså en polarisering mellan det kvalitativa argumentet och det ekonomiska.

Samtidigt går det inte att isolera de två argumenten från varandra. Det sociala argumentet där syftet är att ”stötta konst och kultur för att skapa social utveckling och integration” kan mixas med det ekonomiska då det kan underlätta arbetet med att nå ut till en större publik, vilket är ett viktigt mål för Kreativa Europa men också enligt de svenska kulturpolitiska målen. Det kvalitativa argumentet som vill stötta den ”goda“ konsten p.g.a. dess ”inre värden“, kan uppfattas som en gammalmodig och elitistisk syn på vad kultur/konst bör vara. EU är måna om att hävda vikten av att bevara och stödja den europeiska kulturen genom stöd till litteraturen, filmen och så vidare, så även det kvalitativa argumentet existerar sida vid sida med de andra.

Med tanke på den situation EU befinner sig i med ekonomisk kris och en hög ungdomsarbetslöshet finns en vilja att ena unionen och där ingår demokratiska och sociala argument. Det finns en vilja att arbeta för kulturell mångfald och betoningen på att inkludera minoritetsgrupper är uppenbart ett socialt instrumentellt argument som försöker stävja de högerextrema grupper som existerar i Europa. Dessa argument har alltid spelat en stor roll i kulturpolitiken också från svenskt håll. Men de demokratiska argumenten har fått mindre betydelse i *Kulturlivets internationalisering* och *Tid för kultur* om man jämför med 1974 års kulturpolitik, vilket kan ses som ett tecken på att kulturpolitiken är ett barn av sin tid. Detta stämmer överens med Vestheims tes om att argumenten som förs från kulturpolitiskt håll likt många andra sektorer följer de politiska vindar som råder.

⁸⁶ Littoz, Monnet. 2012. Sid 507ff

8. Slutsatser

I föregående avsnitt har vi kunnat se hur Sverige och EU närmat sig varandra kring hur man argumenterar för att legitimera sin kulturpolitik, vilket var syftet med uppsatsen. Jag har kunnat redogöra för hur argument som förs på både svensk och europeisk nivå drivs av liknande idéer och Vestheims idealtyper har varit användbara för att klargöra tankestrukturerna. Tydligast är det de ekonomiska argumenten som kommit att närma sig varandra. Synen på kultur och näringsliv som absolut sammanlänkande har blivit en naturlig del av kulturpolitiken vilket historisk inte varit fallet. Något att påminna sig om i den diskussionen är att de ekonomiska argumenten i de flesta fall är tänkta att leda till sociala åtgärder, vilket det råder delade uppfattningar om huruvida det lyckas. Betydelsefullt i detta sammanhang är EU 2020-målen som präglar kulturektorns ambition att öka tillväxt och sysselsättning. Vad som också uppenbarar sig i alla tre dokument är förhoppningen på kulturpolitiska satsningar som något som ska gynna olika sektorer. Det finns en önskan speciellt inom EU att kreativiteten inom kulturektorn ska sprida sig till andra områden.

Den kreativa kulturen

I frågan om internationella kultursatsningar tycker jag mig se att vad som sker på en europisk nivå är av största intresse för svenska aktörer. Extra viktigt blir det med tanke på de senaste årens ökade fokus på regionalisering där det blir möjligt för regioner/städer att undvika nationalstatens stöd och direkt rikta sig mot internationella investerare/institutioner. Sverige är känt för att följa med i internationella trender och kulturpolitiken är som sagt inget undantag. Likt Jenny Johannison, anser jag att det inte går att särskilja nationell kulturpolitik från den internationella arenan och att man måste förstå svenska kulturpolitiska satsningar utifrån ett globalt perspektiv. Jag instämmer också med McGuigan om att begreppet kulturkapitalism är intressant i sammanhanget och att den ökande ekonomiseringen förändrar synen på kulturbegreppet. Det här relaterar till Floridas tankar om den ”kreativa klassen” och att regioner arbetar mycket med kultur för att locka till sig ”rätt” människor. Kreativitet har blivit ett nyckelord för att förstå hur kulturpolitiska satsningar prioriteras och även varit en röd tråd genom hela min uppsats.

Det kreativa argumentet

Jag skulle därför vilja introducera ett kompletterande argument till Vestheims teori som jag valt att kalla det ”kreativa argumentet”. Tanken är att det kan komplettera som en empirisk kategori då begreppet består av en mix av det ekonomiska och sociala men även det kvalitativa. Relaterat till argumentet är förstås begreppet ”kreativa näringar”. I mitt arbete har jag märkt att det ekonomiska argumentet ibland är väl strikt och inte tar hänsyn till vilka effekter det kan tänkas leda till. Som jag visat är det inte bara kultursektorn som har ekonomiserats, utan näringslivet har också påverkats av kultursektorns ökade inflytande. I dessa sammanhang är det just kreativiteten som är det önskvärda men det kan också göra att kultursektorn får ett större erkännande allmänt. Argumentet kan även användas i ett normativt syfte. Åtgärderna som ryms inom det ekonomiska argumentet är effektiva för att skapa legitimitet hos fler grupper och att nå utanför nationens gränser. I dagens mångkulturella städer är det viktigt att försvara pluralismen och där kan samspelet mellan offentliga och kommersiella aktörer spela en stor roll. Åsikten att kultursektorn är isolerad kan även uppfattas som ålderdomligt och det kan vara nödvändigt att formulera nya tankar om hur kultursatsningar effektivast kan bidra till en positiv samhällsutveckling. Där har det ”kreativa argumentet” en möjlighet att påverka.

8.1 Slutdiskussion

T.S. Elliot hade förmodligen precis avslutat sin kandidatuppsats när han yttrade orden,

”Ångest är kreativitetens tjänare”.

Med hjälp av mina metodologiska val och Vestheims teori anser jag, att jag lyckats med att besvara de två frågor som min uppsats hade som syfte att undersöka. Genom att studera *Kreativa Europa*, *Kulturlivets internationalisering* och *Tid för Kultur* har jag fått en inblick i hur argumentationen om internationell kulturpolitik förs och därigenom lyckats beskriva hur svensk kulturpolitik influeras av internationella idéer och framförallt EU. Jag nämner i val av material att Kreativa Europa är skrivet efter de svenska dokumenten, och att det därmed skulle kunna argumenteras att det är problematiskt att säga att detta påverkar svensk kulturpolitik. Min ambition är att visa att den här utvecklingen har pågått under en längre period, vilket jag anser att jag lyckas med i kapitlet om tidigare forskning. *Kreativa Europa*

blir en bra representant för att visa hur dominerande den ekonomiska argumentationen blivit och att Sverige inte är långt efter.

En utmaning i skrivandet var att särskilja de olika idealtyperna åt. Vissa argument är likartade och dokumenteten är ibland skriva på ett sätt där det blir svårt att tyda vad som egentligen menas. Det har jag löst genom att läsa igenom materialet flera gånger för att till slut placera argumentet där jag anser att det passar bäst. Genom att noggrant gått igenom texterna och ibland ändrat åsikt efterhand anser jag mig ha stärkt validiteten på uppsatsen. Det går inte alltid att separera argumenten från varandra, utan de måste förstås i en större kontext och för att göra det behöver man se hur kulturpolitik och kulturbegreppet har utvecklats historiskt.

Min uppsats bidrag till forskningen förutom det som tidigare nämnts är att jag direkt jämför vilka ideologiska argument som EU respektive Sverige använder för att legitimera sin kulturpolitik. Jag har med hjälp av Vestheims teori kunnat kartlägga varför vissa kulturpolitiska satsningar genomförs och hur det kan tänkas påverka kulturbegreppet. Jag har inte funnit någon större forskning på hur Sveriges och EU:s kulturpolitik kan förstås hänga ihop. Vad jag kunnat se har inte heller någon inom svensk forskning gjorts på *Kreativa Europa*, vilket är förståeligt då programmet fortfarande är nytt.

Med mer tid skulle det vara intressant att gå längre tillbaka i tiden och mer detaljerat göra komparativa studier på dokument. En närstudie på hur EU:s kulturprogram från starten har utvecklats utifrån Vestheims teori skulle kunna vara en idé. Samtidigt skulle det vara intressant att inkludera flera teorier och ställa de emot varandra. Vestheims teori är begränsad och har en förförståelse att kulturpolitik alltid är instrumentell. Det vore även spännande att forska mer på hur väl det ekonomiska och sociala argumentet samarbetar och om det har den effekt som är tänkt. Där skulle det ”kreativa argumentet” kunna vara användbart. Min ambition är att utveckla argumentet ytterligare i framtida studier. Jag tror att kreativitet tillsammans med sociala satsningar är en effektiv kombination och kunskapen som finns inom kultursektorn behöver ständigt finna nya sätt att spridas på.

Litteraturförteckning

9.1 Tryckta källor

Beckman, Ludvig. 2005. Grundbok i idéanalys: Det kritiska studiet av politiska texter och idéer. Stockholm: Santérus Förlag.

Bergström, Göran & Boréus, Kristina (red.). 2005. Textens mening och makt – Metodbok i samhällsvetenskaplig text och diskursanalys, Lund: Studentlitteratur.

Esaiasson, Peter mfl. 2012. Metodpraktikan: konsten att studera samhälle, individ och marknad, fjärde upplagan, Norstedts juridik, Stockholm.

Frenander, Anders (red.). 2011. Arkitekter på armlängds avstånd. Valfrid, Borås.

Jacobsson, B. 2014. Kulturpolitik, styrning på avstånd, upplaga 1:1, Lund, Studentlitteratur

Karlsson, David. 2014. Hur långt är ett snöre? Västra Götalandsregionen.

McGuigan, Jim. 2004. Rethinking Cultural Policy. Maidenhead: Open University Press.

Sacco, Pier Luigi. 2013. Kultur 3.0: konst, delaktighet, utveckling. Nätverkstan, Göteborg.

Wästberg, Olle. 2010. EU- made in Europe. I Framtiden är nu, kulturSverige 2040. Nilsén, Tobias (Red). Volante. 236-244. Tallins boktryckeri, Tallinn.

9.2 Elektroniskt

Bergman, Malin. 2010. Sveriges Kommuner och kampen om kreativiteten. Blekinge tekniska högskolan.

[http://www.bth.se/fou/cuppsats.nsf/all/2ade52958a9219e6c1257786002efbec/\\$file/Sveriges%20kommuner%20och%20kampen%20om%20kreativiteten.pdf](http://www.bth.se/fou/cuppsats.nsf/all/2ade52958a9219e6c1257786002efbec/$file/Sveriges%20kommuner%20och%20kampen%20om%20kreativiteten.pdf)

(Hämtad 2015-04-14)

Bjurström, Erling. 2009. Kulturpolitik i globaliseringens tidevarv. I Beckman, Svante & Månsson, Sten (red.) KulturSverige : Problemanalys och statistik. Linköping: Swedish Cultural Policy Research Observatory

<http://liu.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2:220733>

(Hämtad 2015-04-15)

Cultural planning. 2012. Kreativa Kluster.

<http://culturalplanninglaboratory.se/dokument/kreativa-kluster-sacco-metoden-i-halland>

(Hämtad 2015-04-20)

Europeiska kommissionen. 2012. Att främja de kulturella och kreativa sektorerna för att främja tillväxt och sysselsättning i Europa.

http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/com/com_com%282012%290537/com_com%282012%290537_sv.pdf

(Hämtad 2015-04-14)

Europeiska Kommissionen. 2011. Europa 2020-målen.

http://ec.europa.eu/europe2020/targets/eu-targets/index_sv.htm

(Hämtad 2015-04-10)

Europeiska Kommissionen. 2011. Establishing a Creative Europe Framework Programme.

http://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/documents/ce-impact_en.pdf

(Hämtad 2015-04-10)

Europeiska Kommissionen. 2007. Meddelande om en europeisk agenda i en allt mer globaliserad värld.

http://www.kulturradet.se/upload/kr/nyheter/kulturens_roll.pdf

(Hämtad 2015-04-15)

Europeiska Unionen. Regionkommittén

http://europa.eu/about-eu/institutions-bodies/cor/index_sv.htm

(Hämtad 2015-04-14)

Europeiska Unionen. 2013. Varför Kreativa Europa?

http://ec.europa.eu/dgs/education_culture/promo/creative-europe/pub/view/creative-europe-leaflet_sv.pdf

(hämtad 2015-04-10)

Johanisson, Jenny. 2006. Det lokala möter världen. Valfrid, Borås.

http://bada.hb.se/bitstream/2320/2422/2/Avhandling_Johanisson.pdf

(hämtad 2015-04-20)

Johanisson, Jenny. 2010. Förändringar i kulturpolitikens geografi. Kulturrådet, Stockholm.

http://kulturradet.se/Documents/publikationer/2010/kulturpolitikens_geografi.pdf

(hämtad 2015-04-20)

KEA. Bryssel. 2006. The economy of culture in Europe. KEA European affairs.

http://ec.europa.eu/culture/library/studies/cultural-economy_en.pdf

(hämtad 2015-04-10)

Kulturdepartementet. Internationella kulturutredningen 2003. Kulturdepartementet SOU 2003:121

<http://www.regeringen.se/content/1/c4/17/83/81e1b205.pdf>

(hämtad 2015-04-20)

Kulturrådet. 2011. Kulturrådets strategi för internationell verksamhet 2011 – 2013.

<http://www.kulturradet.se/Documents/Verksamhet/Internationellt/Kulturr%C3%A5dets%20strategi%20f%C3%B6r%20internationell%20verksamhet%202011.pdf>

(hämtad 2015-04-15)

Kulturrådet. 2015. Internationellt utbyte och samarbete.
<http://www.kulturradet.se/sv/verksamhet/Internationellt/>
(hämtad 2015-04-15)

Kulturrådet. 2015. Kreativa Europa.
http://www.kulturradet.se/sv/EU_Kulturprogram/Nytt-program-2014-2020/
(hämtad 2015-04-15)

Kulturrådet. 2015. Kultursamverkansmodellen.
<http://www.kulturradet.se/verksamhet/Modell-for-kultursamverkan/>
(hämtad 2015-04-15)

Kulturrådet. 2015. Kulturella och kreativa näringar.
<http://www.kulturradet.se/sv/verksamhet/Kulturella-och-kreativa-naringar/>
(hämtad 2015-04-15)

O'Connor, Justin. 2007. The cultural and creative industries: a review of the literature. School of Performance and Cultural Industries, The University of Leeds.
http://kulturekonomi.se/uploads/cp_litrev4.pdf
(hämtad 2015-04-20)

Pierre J, 2010, "Demokratisering av regional ekonomisk utveckling i Sverige: Varför? Blev det någon skillnad?" I Lennart Nilsson (red) En region blir till. Göteborg: SOM-institutet, Göteborgs universitet.
http://som.gu.se/digitalAssets/1339/1339038_181-192-jon-pierre.pdf
(hämtad 2015-04-15)

Regeringen. Tid för kultur 2009. Stockholm: Regeringskansliet. (Regeringens proposition 2009/10:3). Tillgänglig via: <http://www.sweden.gov.se/sb/d/11704/a/132104>
(hämtad 2015-04-02)

Skåne- och Västra Götalands-regionen. 2003. Regionerna Europa.
<https://www.skane.se/upload/Webbplatser/RU/Dokument/RegionernasEuropa.pdf>
(hämtad 2015-04-15)

Romanus, Ragnhild. 2010 Forskning om kultur & hälsa. Vetenskapsrådet. Stockholm
<https://www.vr.se/download/18.4ab1c26512c1e91c6c080001560/1340207475714/Broschyr+Kultur+o+Halsa.pdf>
(hämtad 2015-04-27)

Rydell, Anders. 2010. Alliansens kulturpolitik. *Artikeln publicerades i Arena, nr 3/2010.*
<http://www.andersrydell.se/artikel/485-alliansens-kulturpolitik>
(hämtad 2015-04-25)

Schirone, Marco. 2014. Diskurser om kultur under EU-rationalisering: En historisk policyanalys. Högskolan i Borås.
http://bada.hb.se/bitstream/2320/13604/1/mas14_2.pdf
(hämtad 2015-04-10)

Västra Götalandsregionen. 2012. En mötesplats i världen – Västra Götalands kulturstrategi.

http://www.vgregion.se/upload/RF_och_RS/Kulturstrategi.pdf
(hämtad 2015-04-15)

Västra Götalands kulturplan, 2013-2015

<http://www.vgregion.se/upload/kultursekretariatet/V%C3%A4stra%20G%C3%B6tals%20kulturplan.pdf>
(hämtad 2015-04-15)

Vestheim G, 2009, *All kulturpolitik er instrumentell*, Kultursverige 2009

<http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:220418/FULLTEXT01.pdf>
(hämtad 2015-04-05)